Valiokunnan mietintö StVM 15/2026 vp─ HE 124/2026 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleistukilain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleistukilain voimaantulosäännöksen muuttamisesta (HE 124/2026 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Eeva Vartio, sosiaali- ja terveysministeriö
- juristi Antti Ristimäki, Kansaneläkelaitos
- kehityspäällikkö Marjukka Hietaniemi, Eläketurvakeskus
- puheenjohtaja Matti Huutola, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- lakiasiainjohtaja Jussi-Pekka Rantanen, Keva

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleistukilakia.

Esityksen mukaan yleistuen tarveharkinnassa ei otettaisi huomioon osittaista varhennettua vanhuuseläkettä, jos sitä koskeva päätös on annettu ennen 16.1.2026.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään syksyllä 2026. Lakia sovellettaisiin 1.5.2026 alkaen.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleistukilain (48/2026) voimaantulosäännöstä niin, että yleistuen tarveharkinnassa ei oteta huomioon osittaista varhennettua vanhuuseläkettä, jos sitä koskeva päätös on annettu ennen 16.1.2026. Esityksen tavoitteena on turvata niiden yleistukea saavien henkilöiden työttömyyden aikaista toimeentuloa, jotka ovat tehneet päätöksen osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymisestä ennen kuin tasavallan presidentti vahvisti 16.1.2026 yleistukilain tulemaan voimaan 1.5.2026. Ehdotettua muutosta sovelletaan takautuvasti 1.5.2026 alkaen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää perusteltuna sitä, että yleistuen käyttöönoton yhteydessä syntyneitä ennakoimattomia vaikutuksia osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaville henkilöille pyritään korjaamaan. Osittainen varhennettu vanhuuseläke oli yleistukea edeltäneen työmarkkinatuen tarveharkinnassa huomioon otettavaa tuloa, mutta se ei vaikuttanut työttömän peruspäivärahan tasoon, koska peruspäivärahassa ei ollut tarveharkintaa. Yleistuki korvasi 1.5.2026 alkaen sekä työmarkkinatuen että peruspäivärahan. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen saajat ovat tehneet eläkeratkaisunsa tilanteessa, jossa he eivät ole välttämättä pystyneet ottamaan huomioon yleistuen tarveharkinnan vaikutuksia heidän toimeentuloonsa. Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä ei voi myöhemmin keskeyttää tai lakkauttaa, ja päätöksen voi perua vain kolmen kuukauden kuluessa sen antamisesta.

Esityksen taustalla on eduskunnan yleistukilain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 13/2026 vp) käsittelyn yhteydessä hyväksymä lausuma, jossa eduskunta edellytti, että valtioneuvosto selvittää yleistuen tarveharkinnan vaikutukset henkilöihin, jotka ovat tehneet päätöksen siirtyä osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle, ja tuo viipymättä kevätistuntokauden 2026 aikana eduskunnan käsiteltäväksi tarvittavat lain muutokset ennakoimattomien vaikutusten korjaamiseksi (EV 35/2026 vp).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen huomioon ottamisesta yleistuen tarveharkinnassa tavoitti työeläkealan toimijat myöhään ja asiakasviestintä asiasta käynnistyi laajemmin vasta alkuvuoden 2026 aikana. Monet osittaista varhennettua vanhuuseläkettä alkuvuonna 2026 hakeneet tekivät siten todennäköisesti päätöksen hakemisesta ilman, että ovat tienneet yleistuen tarveharkinnan vaikutuksesta. Lisäksi on tuotu esille, että keskelle kuukautta sijoitettu päivämäärä asettaa hakijat epätasa-arvoiseen asemaan, sillä kaikki tammikuussa haetut osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet alkavat aikaisintaan 1.2.2026. Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista myös katsoi, ettei osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen pitäisi olla lainkaan yleistuen tarveharkinnassa huomioon otettavaa tuloa, koska sen tarkoituksena on tarjota joustavat mahdollisuudet yhdistää osittainen eläke ja työnteko ja vuoden 2017 eläkeuudistuksessa lähtökohtana oli, ettei osittainen varhennettu vanhuuseläke estäisi työttömyyspäivärahan saamista eikä sitä myöskään vähennettäisi työttömyyspäivärahasta (HE 16/2015 vp, s. 22).

Valiokunta ehdottaa asiantuntijakuulemisessa esille tuotu huomioon ottaen lakiehdotusta muutettavaksi siten, että yleistuen tarveharkinnassa ei oteta huomioon osittaista varhennettua vanhuuseläkettä, jos sitä koskeva päätös on annettu ennen yleistukilain voimaantuloa 1.5.2026. Näin muutettuna osittaista varhennettua vanhuuseläkettä ei oteta huomioon niiden henkilöiden

yleistuen harkinnassa, jotka ovat hakeneet ja saaneet päätöksen osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä ennen yleistukilain voimaantuloa eli viimeistään huhtikuun 2026 aikana.

Esityksessä yleistuen tarveharkinnan muutoksen arvioidaan kasvattavan etuuskuluja noin 2,0 miljoonaa euroa vuonna 2026, noin 1,6 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja noin 0,8 miljoonaa euroa vuonna 2028. Valtion rahoitusosuus etuusmuutoksesta on 1,4 miljoonaa euroa vuonna 2026, 1,2 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 0,6 miljoonaa euroa vuonna 2028. Valiokunnan tekemä muutosehdotus nostaa etuuskuluja vuositasolla noin 0,2 miljoonalla eurolla vuosina 2026—2028 ja 0,1 miljoonalla eurolla vuonna 2029. Näin ollen valiokunnan ehdottomalla tavalla muutettuna lakiehdotuksen kokonaiskustannukset ovat 2,2 miljoonaa euroa vuonna 2026, 1,8 miljoonaa euroa vuonna 2027, 1 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 0,1 miljoonaa euroa vuonna 2029. Valiokunnan muutosehdotus nostaa valtion rahoitusosuutta esityksessä arvioidusta 1,4 miljoonasta eurosta 1,55 miljoonaan euroon vuonna 2026.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 124/2026 vp sisältyvän lakiehdotuksen.* ***(Valiokunnan muutosehdotus)***

Valiokunnan muutosehdotus

Laki

yleistukilain 55 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään yleistukilain (48/2026) 55 §:ään uusi 8 momentti seuraavasti:

55 §

Voimaantulo

— —

Tämän lain 16 §:ssä tarkoitettua yleistuen tarveharkinnassa huomioon otettavaa tuloa ei ole työntekijän eläkelain, yrittäjän eläkelain (1272/2006), julkisten alojen eläkelain (81/2016), ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006), eräiden valtakunnassa voimassa olevien julkisten alojen eläkkeitä koskevien säännösten soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain (Ålands författningssamling 2016:76), merimieseläkelain (1290/2006) ja maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) mukainen osittainen varhennettu vanhuuseläke, jos päätös osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä on annettu ennen 1 päivää toukokuuta 2026.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2026 vp

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sitä sovelletaan 1 päivästä toukokuuta 2026.

_____

Helsingissä 14.10.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Ville Väyrynen kok
jäsen Henrik Wickström r
varajäsen Milla Lahdenperä kok
varajäsen Hanna Laine-Nousimaa sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 15/2026 vp
Vastalause /sd, kesk, vihr, vas

Vastalause

Perustelut

Hallitus korjaa esityksellään osittain varhennetun vanhuuseläkkeen (OVE) ja yleistuen tarveharkinnan aiheuttamaa kohtuuttomuutta henkilöillä, jotka ottivat eläkkeen ennen 16.1.2026 eivätkä voineet vaikuttaa eläkkeen huomioimiseen yleistuen tarveharkinnassa. Valiokunta on päätynyt parantamaan hallituksen esitystä jonkin verran myöhentämällä päivämäärää, mutta katsomme, että muutos ei ole riittävää. Perusongelma on, että OVE ylipäätään vähentää työttömyysturvan määrää.

Katsomme, ettei osittaista varhennettua vanhuuseläkettä tule lainkaan ottaa tulona huomioon yleistuen tarveharkinnassa. OVE:n huomioon ottaminen yleistuen tarveharkinnassa on ristiriidassa vuoden 2017 eläkeuudistuksen lähtökohtien kanssa. Eläkeuudistuksen yhteydessä linjattiin, että osittainen varhennettu vanhuuseläke ei estä työttömyysetuuden saamista eikä vähennä työttömyysetuuden määrää. Yleistuen tarveharkinnan vuoksi osittain varhennettu vanhuuseläke alentaa työttömyyden aikaista perusturvaa, mikä ei vastaa uudistuksessa sovittuja periaatteita. Esityksen mukaan tarveharkinta pienentää yleistukea keskimäärin noin 174 euroa kuukaudessa. Kyse on tuensaajalle merkittävästä summasta. On lisäksi huomattava, että yleistuen tarveharkinta kohdistuu myös niihin 55 vuotta täyttäneisiin, jotka ovat täyttäneet työssäoloehdon, toisin kuin aiempi työmarkkinatuen tarveharkinta. Tämän seurauksena osittain varhennettu vanhuuseläke heikentää jatkossa myös ansiopäivärahalta yleistuelle siirtyvien ikääntyneiden sekä niiden henkilöiden työttömyysturvaa, jotka olisivat aiemmin saaneet peruspäivärahaa.

Monet ovat turvautuneet osittain varhennettuun vanhuuseläkkeeseen toimeentulonsa vahvistamiseksi esimerkiksi työttömyyden tai lomautuksen aikana huolimatta siitä, että OVE:n nostaminen pienentää lopullista vanhuuseläkettä pysyvästi. Jos OVE samalla vähentää yleistuen määrää tarveharkinnan kautta, seurauksena on kaksinkertainen heikennys henkilön toimeentuloon: ensin pysyvä vähennys tulevaan vanhuuseläkkeeseen ja lisäksi yleistuen leikkaus. Tällainen lopputulos ei ole mielestämme kohtuullinen eikä vastaa OVE:n alkuperäistä tarkoitusta.

On myös huomattava, ettei OVE-päätöstä ole mahdollista peruuttaa enää kolmen kuukauden määräajan jälkeen. Henkilö ei siten voi myöhemmin muuttaa ratkaisuaan, vaikka joutuisi vasta myöhemmin työttömäksi tai lomautetuksi. On kohtuutonta, että pysyvästi vanhuuseläkettä pienentävä valinta johtaa myöhemmin myös yleistuen heikentymiseen.

OVE:n poistaminen kokonaan yleistuen tarveharkinnasta ehkäisisi kaksinkertaiset etuusleikkaukset, turvaisi eläkeuudistuksessa sovitut periaatteet ja vahvistaisi ikääntyneiden työttömien yhdenvertaista kohtelua.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

Valiokunnan mietintö StVM 15/2026 vp
Vastalause /sd, kesk, vihr, vas

että hyväksytään uusi lakiehdotus.

Vastalauseen uusi lakiehdotus

Laki

yleistukilain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleistukilain (48/2026) 16 §:n 2 momentin 9 kohta,
lisätään yleistukilain (48/2026) 16 §:n 2 momenttiin uusi 10 kohta, seuraavasti:

16 §

Yleistuen tarveharkinnassa huomioon otettavat tulot

— —

Tarveharkinnassa tuloina ei oteta huomioon:

— —

9) työttömyysturvalain mukaista liikkuvuusavustusta,
10) työntekijän eläkelain, yrittäjän eläkelain (1272/2006), julkisten alojen eläkelain (81/2016), ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006), eräiden valtakunnassa voimassa olevien julkisten alojen eläkkeitä koskevien säännösten soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain (Ålands författningssamling 2016:76), merimieseläkelain (1290/2006) ja maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) mukaista osittaista varhennettua vanhuuseläkettä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sitä sovelletaan 1 päivästä toukokuuta 2026.

_____

Helsingissä 14.10.2026

Kim Berg sd
Krista Kiuru sd
Hanna Laine-Nousimaa sd
Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk
Bella Forsgrén vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas